

TONY BUSSELEN

Een zwak Congo is een Afrika zonder hart

“Een zwak Congo is een Afrika zonder hart.” Mzee Laurent Kabila sprak deze woorden net voor de moorddadige agressieoorlog in augustus 1998 uitbrak. Uit kortzichtigheid of eigenbelang, vanwege clanbelangen of regionale belangen hebben Afrikaanse leiders – uit Rwanda, Oeganda en ook uit Congo – Congo en Afrika verraden. Ze kozen de weg van de oorlog en de dood en offerden miljoenen mensenlevens op om... hun eigen positie te verstevigen. Zij speelden het spel van de balkanisering¹ van Congo, het spel van de verscheuring van Afrika, het spel van bepaalde grootmachten. Mzee Kabila gaf zijn leven in de strijd voor de eenheid en de soevereiniteit van Congo. Na hem aanvaardde Joseph Kabila alle compromissen en slikte hij alle vernederingen om de essentie te redden: het herstel van de eenheid en de soevereiniteit van Congo.

Verschillende keren kwam het tot een openlijke oorlog, onder andere in 2004 en in 2007-2008. Nu lijkt de Congolese regering meer en meer greep te krijgen op de situatie in het oosten. De vijandige buur van gisteren is blijkbaar overgestapt op een andere strijdvorm. Hij verkiest nu de politieke en economische strijd boven de oorlog. Maar dat betekent niet dat de oude strategische doelstelling – dat wil zeggen de balkanisering van de Democratische Republiek Congo (DRC) – voorgoed vergeten en begraven is. Bepaalde Rwandese zakenmagnaten leggen hun oor te luisteren bij mensen in de VS, Zuid-Afrika en Duitsland, die openlijk en luidop verkondigen dat de DRC niet meer bestaat en dat de beste hulp voor het Congolese volk de opdeling van het land is.

Hoe kunnen we de omwegen die uiteindelijk – in elk geval op dit ogenblik – tot vrede hebben geleid, begrijpen?

Achter de bocht van Kagame...

Op 6 september 2008 deed Kagame volgende uitspraak: “Het gaat niet alleen om de Mai Mai² of de FDLR³ maar om de Congolese politieke elite zelf die onveiligheid creëert op etnische basis. Zelfs als morgen op miraculeuze wijze de Banyarwanda⁴ uit Congo verdwijnen, zullen er onmiddellijk andere problemen opduiken met andere etnische groepen. De Bashi zouden andere stammen in het zuiden bekampen, de Bahunde zouden in het noorden ten strijde trekken. Dat komt allemaal doordat in Congo de politieke macht op etnische basis werd verworven... In dat land komt iemand vooral aan de macht door ondergrondse krachten te manipuleren, door de etnische kaart te spelen, alle politici doen dat...”

Op 6 september zegt Kagame dus dat niet de FDLR het probleem zijn in Congo, maar wel de politieke klasse met aan het hoofd president Kabila, die hij ervan beschuldigt extremisten te zijn die het etnicisme gebruiken om aan de macht te blijven. Achter dit interview schoot een oorlogsverklaring aan de DRC en totale steun aan het offensief van zijn beschermeling: krijgsheer Laurent Nkunda. Drie maanden later maakt Kagame een bocht van honderdtachtig graden: op 5 december 2008 is het centrale probleem plots wel de aanwezigheid van de FDLR. Hij tekent een akkoord met Kabila om er een einde aan te maken en laat zijn protégé Nkunda vallen. Vanwaar die plotse ommekeer?

Colette Braeckman, de bekende Belgische Congo-journaliste, geeft volgende reden: “Deze bocht van honderdtachtig graden, die eindelijk de hoop op de terugkeer van de vrede in het gebied van de Grote Meren liet opflakkeren, zal misschien door de geschiedenis beoordeeld worden als het eerste diplomatieke succes van Barack Obama.”⁵

... schuilt de bocht van Obama

Inderdaad, na het arrogante beleid van Bush, die bovendien zijn mandaat afsloot met een economische crisis, krijgen de VS over heel de wereld te maken met grote weerstand tegen hun positie van enige supermacht. De Afrikaanse regeringen weigerden al de installatie op hun grondgebied van het hoofdkwartier van Africom (het nieuwe commando van het Amerikaanse leger voor Afrika).

Onder die voorwaarden wil de nieuwe regering van Obama niet langer in alle regio's een beleid van frontale provocatie over heel de lijn volgen. Ze kiest nu voor smart power. Dat betekent dat de VS voortaan enkel in de aanval gaan of zullen provoceren daar waar ze sterk staan, zoals in Soedan of Zimbabwe. Maar daar waar het Amerikaanse beleid tot een nederlaag heeft geleid of het hoofd moet bieden aan een blok zoals de SADC⁶, zullen de VS eerder subtiel tewerk gaan.

En dat is het geval voor Congo. De oorlog die Kagame en Nkunda in augustus hadden ontketend, was inderdaad zeer gevaarlijk voor de VS. De trouwste pro-Amerikaanse bondgenoten in Afrika stevenden regelrecht af op een militaire confrontatie: aan de ene kant de legers van Oeganda en Rwanda, aan de andere kant het sterkste blok van de meest onafhankelijke landen van Afrika, dat wil zeggen de SADC.

Een nieuwe “wereldoorlog” in Afrika was echter voor de Amerikaanse regering de meest angstaanjagende nachtmerrie. De Amerikaanse bondgenoten in Afrika slinken in aantal en worden, met uitzondering van kleine landen als Rwanda en Oeganda, onstabiel. Ethiopië, dat in opdracht van de Amerikanen zijn buurland Somalië had bezet, leed een zware nederlaag. Kenia blijft onstabiel en etnische spanningen blijven de pro-Amerikaanse en pro-Britse agenten sterk verdelen.

Obama's nachtmerrie: een oorlog tussen de legers van Rwanda en Angola

In de SADC bevinden zich landen als Angola, Namibië en Zimbabwe, drie landen die heel erg op hun onafhankelijkheid staan. Maar ook in Zuid-Afrika zaten de pro-Amerikaanse agenten die de voorbije jaren aan de macht waren, lelijk in de knoei. De oude leiding rond Mbeki werd in vraag gesteld. En Mbeki zelf werd begin 2008 op de Conferentie van Polokwane afgezet als voorzitter van het ANC en in september als president van Zuid-Afrika. De nieuwe leiding wordt gesteund door links, dat wil zeggen door de Communistische Partij van Zuid-Afrika en Cosatu, de vakbond.

Congo trad in 1997, onder Mzee Kabila, toe tot de SADC, een van de belangrijkste regionale samenwerkingsorganen van Afrika. De le-den hebben beloofd elkaar wederzijds te helpen in geval van agressie. Een tussenkomst door de troepen van de lidstaten van de SADC aan de zijde van het Congolese leger zou dus perfect wettelijk en gerechtvaardigd zijn.

President Joseph Kabila was al op 20 oktober 2008 aanwezig op een dringende minitop van het defensieorgaan van de SADC. Ook de presidenten van Angola, Zimbabwe, Mozambique en Zuid-Afrika namen aan deze top deel. Sindsdien hebben de SADC en de Angolese regering belangrijke verklaringen afgelegd, die een interventie van de SADC in het oosten aankondigden. Begin november maakten de persagentschappen gewag van de aanwezigheid van soldaten van de FARDC in Goma.⁷ Deze soldaten spraken Portugees en er werd gespeculeerd dat het in feite zou gaan om verkenners van het Angolese leger.

Eind oktober keek de toekomstige regering van Obama dus aan tegen een zeer groot probleem.

De eerste aanwijzing dat Washington het geweer van schouder had veranderd, was het rapport van de VN-experts dat op 12 december werd gepubliceerd. Het kwam als een complete verrassing, want het was de eerste keer dat deze groep deskundigen zeer precieze inlichtingen verschaftte over en bewijzen aandroeg voor de hulp die Nkunda kreeg van Kigali. Het rapport gewaagde zelfs van dagelijkse telefonische contacten tussen Nkunda en het Rwandese presidentschap.

In hun vorige rapport hadden deze experts niet de minste aandacht besteed aan de banden tussen Nkunda en Kagame. Maar in het rapport van 12 december 2008 prijkt al in het eerste hoofdstuk een lange lijst van voor Nkunda en Kagame compromitterende feiten, die vaak dateren van lang geleden. Het spreekt voor zich dat deze publicatie het gevolg was van een politieke beslissing en dat men Kagame een duidelijk signaal wou geven dat er een einde moest komen aan de agressie en dat het tijd werd om vrede te sluiten. Rekening houdend met de tijd die nodig is om zo'n rapport op te stellen en door het bestuur van de VN te laten goedkeuren, kunnen we veronderstellen dat deze politieke beslissing eind oktober, begin november is genomen. Met andere woorden: de weken voor of juist na 5 november, de dag waarop Obama tot president werd verkozen.

Kagame begreep de boodschap onmiddellijk: hij liet niet alleen Nkunda vallen als een baksteen maar liet hem zelfs door het Rwandese leger arresteren.

Op 14 november kondigde de Angolese vice-minister van Buitenlandse Zaken officieel aan troepen te sturen naar Kivu. Op 15 november zei de Angolese ambassadeur dat “de woorden van de Angolese vice-minister van Buitenlandse Zaken verkeerd geïnterpreteerd zijn”. Dit deed zich voor een dag nadat de kersverse gezant van Ban-Ki-Moon, de voormalige president van Nigeria Obasanjo, in Luanda een ontmoeting had gehad met de Angolese president Dos Santos. Heel waarschijnlijk heeft Obasanjo Dos Santos ervan kunnen overtuigen op zijn stappen terug te keren, met als argument dat de Amerikaanse regering besloten had het gevaarlijke avontuur van Nkunda en Kagame een halt toe te roepen.

Angola is op zijn beslissing teruggekeerd maar let wel: het principestandpunt van de Angolese regering was onmiskenbaar. Op 3 november herhaalde de Angolese regering haar zeer duidelijke standpunt over deze nieuwe agressieoorlog. Een citaat uit die verklaring:

De Angolese regering

- Veroordeelt krachtig het gebruik van geweld door de rebellie tegen een regering die democratisch verkozen is door het Congolese volk en beveelt de partijen aan de dialoog voort te zetten om tot een definitieve oplossing te komen.
- Veroordeelt de externe inmenging in dit conflict door de rechtstreekse of onrechtstreekse tussenkomsten van een derde partij die de crisis verergeren, met ernstige gevolgen voor de burgerbevolking. Al meer dan 2 miljoen mensen zijn weggevlucht uit de regio, wat zou kunnen uitmonden in een nieuwe golf van vluchtelingen die de buurlanden zou kunnen destabiliseren.
- Drukt haar solidariteit uit met het volk en de regering van de Democratische Republiek Congo. (...)
- De regering van de Republiek Angola benadrukt ondubbelzinnig dat haar standpunt gebaseerd is op de fundamentele principes van het Charter van de Verenigde Naties en de Oprichtingsakte van de

Afrikaanse Unie die geen enkele lidstaat het recht verlenen onder het mom van de eigen veiligheid een andere staat te provoceren of te destabiliseren door er een gewapende opstand te ondersteunen.”⁸

Wie denkt dat dit holle woorden zijn, vergist zich schromelijk. Vier maanden later, op 23 februari 2009, kondigt het Angolese persagentschap Angop aan dat op de militaire basis van Cabo Ledo in de provincie Bengo een snelle interventiebrigade wordt klaargestoomd. Deze regionale brigade is samengesteld uit elementen van het leger en de politie van de SADC-lidstaten. Ook belangrijk is de verklaring van de officier die aan het hoofd staat van de operatie in kwestie, en die als titel bovenaan het bericht prijkt: “De Brigade van de SADC staat klaar om tussen te komen in Democratisch Congo en Madagaskar.”

Congo: een zachtvaardige reus die voor vrede kiest

Nu achtereenvolgens de Amerikaanse regering en Kagame hun kar hebben gekeerd, kiest president Joseph Kabila voor vrede. Op 5 december 2008 ondertekent hij een akkoord met Rwanda. Wat volgt is bekend. Op 8 januari brengt Kabarebe, de Rwandese Stafchef, een bezoek aan Kinsjasa om een gezamenlijke operatie met het Rwandese leger op punt te stellen. Die operatie komt er twaalf dagen later. Midden maart, na twee maanden gevechten met de FDLR, verlaten de Rwandese troepen officieel de DRC. De FARDC nemen de operaties tegen de FDLR over in samenwerking met de MONUC.⁹ In maart gaat Kabila op indrukwekkende wijze op rondreis in het oosten van het land. Hij brengt een bezoek aan alle belangrijke dorpen, die tot voor enige maanden nog het toneel waren van hevige gevechten en geweld tegen ongewapende burgers door de troepen van Nkunda.

Begin april geeft Joseph Kabila in een interview in de New York Times volgende verklaring: “Ik ben van mening dat de wereld ... een negatief beeld heeft van Congo, een beeld van oorlog, verkrachtingen en dies meer. Maar de wereld moet ook weten dat Congo op dit continent een strategisch land is. Men moet er niet van uitgaan dat al de andere landen zich zullen kunnen ontwikkelen zonder gebruik te maken van Congo als echte locomotief en motor. Congo staat open voor discussie met iedereen en wil zaken doen met heel de wereld. Wij hebben fouten gemaakt, net als elk ander land. Wij hebben problemen, we staan voor enorme uitdagingen, maar de democratie heeft in Congo wortel geschoten. Op zich is dat een factor voor stabiliteit, ook op lange termijn. (...) Het Congolese volk verdient beter dan gevechten, oorlog en schending van de mensenrechten. Ik denk dat nu het ogenblik gekomen is om verandering te bewerkstelligen en wij zullen dat ook doen. De wereld wil een sterk Congo? Ik hoop het. Maar dat is nog een vraagteken, omdat veel mensen bang zijn, vooral in die regio. Maar wij zeggen dat Congo een reus is, een zachte reus. Wij zijn een grote natie, maar ook een zeer zachte reus, die vastbesloten is in vrede te leven met zijn burens.”¹⁰

Even frappant is zijn antwoord op de vraag “Vertrouwt u de Rwandezen?” “Wel, vertrouwen zij mij? Vertrouwen is een groot woord, vooral als het landen of naties betreft. Tussen landen en naties gaat het vooral om belangen. Wat zijn onze belangen? Wij willen een buur die de vrede genegen is, een buur die onze territoriale integriteit eerbiedigt, een buur die onze onafhankelijkheid respecteert. En uiteraard ook een buur waarmee we zaken kunnen doen. Welke belangen heeft Rwanda in Congo? Ik zou graag kunnen hopen dat het dezelfde zijn. Maar als de Rwandezen er een verborgen agenda op nahouden, als zij illegaal mijnconcessies controleren of een handje toesteken in Noord- en Zuid-Kivu, dan kan er weinig sprake zijn van vertrouwen. Wij geven hun het voordeel van de twijfel. Eens te meer, voor de laatste keer.”

Kabila blijft dus voorzichtig, ondanks de samenwerking die tot een voorlopige vrede heeft geleid. Na meer dan tien jaar oorlog, soms openlijk, soms stiekem, is dat begrijpelijk. Maar er zijn ook aanwijzingen dat kringen rond Kagame hun strategie van balkanisering van de DRC verder zetten, zij het nu met andere middelen.

“Congo bestaat niet”: een misdadige oproep tot opdeling van Congo

“Congo bestaat niet” en “de consensus van het Kivumeer”: bepaalde krachten blijven dromen van balkanisering en somalisering¹¹ van de DRC. Zij hopen hun door de VS geïnspireerde, ultraliberale economische politiek te kunnen opleggen.

Vandaag zitten de opdrachtgevers van de oorlog die in 1998 begon in grote economische moeilijkheden. Ze willen geen oorlogen verder zetten die hun doelstellingen niet dichterbij brengen. In de DRC hebben ze het geweer van schouder veranderd: ze hebben het militaire terrein verlaten om hun belangen verder te verdedigen op politiek, diplomatiek en economisch vlak.

Maar voor bepaalde Amerikaanse en Zuid-Afrikaanse zakenmiddens of voor bepaalde individuen rond Kagame gaat het blijkbaar maar om een tactische verandering. Hun belangen en hun strategische doelstellingen zijn dezelfde gebleven. Ze geven er zich rekenschap van dat ze hun doel voorlopig niet kunnen bereiken met oorlog. En dus blijven ze de balkanisering propageren en willen ze een ultraliberale economische politiek opleggen, wat voor de DRC niets minder dan zelfmoord zou zijn.

De DRC en Rwanda hebben besloten weer diplomatieke betrekkingen aan te knopen. Door vrede te sluiten hebben ze hun vijanden verrast en ook sommige van hun vrienden, met name vrienden van het regime van Kagame. Deze blijven ervan overtuigd dat de enige oplossing ligt in de balkanisering van de DRC en ze schreeuwen dat ook van de daken.

Zo vind je op de website van het prestigieuze tijdschrift Foreign Policy van maart 2009 een artikel van Jeffrey Herbst en Greg Mills met als titel “There is no Congo” (Congo bestaat niet). De ondertitel legt uit “waarom de beste manier om Congo te helpen erin bestaat op te houden met te doen alsof Congo bestaat”.¹² Beide auteurs staan goed aangeschreven bij Amerikaanse en Zuid-Afrikaanse middens die belangen hebben in Centraal Afrika. Jeffrey Herbst is rector van de oudste en meest prestigieuze universiteit van de VS (de Miami-universiteit in Ohio). Greg Mills is directeur van de Brenthurststichting, opgericht door de Zuid-Afrikaanse familie Oppenheimer, eigenaar van De Beers.^{13,14}

Wat is het argument van Mills en Herbst? “Congo heeft geen enkel kenmerk van een natiestaat: onderlinge samenhang, een regering die in staat is op uniforme wijze haar gezag uit te oefenen op het grondgebied buiten de hoofdstad, een gemeenschappelijke cultuur die de nationale eenheid of een gemeenschappelijke taal nastreeft. Congo is daarentegen een verzameling geworden van volkeren, groepen, belangen en plundersaars, die in het beste geval samenleven.” Mills en Herbst ontkennen hier de eenheidswil van het Congolese volk. Van de Katangese afscheuringsoorlog van 1960-1963 tot de agressieoorlog van 1998-2003 heeft het volk altijd geweigerd die leiders te volgen die de eenheid van de DRC wilden breken. Of het nu gaat om Tsjombé of de sliert leiders aan het hoofd van de RCD¹⁵, nooit hebben ze enige echte steun gekregen. De verkiezingsresultaten van 2006 van Ruberwa (leider en presidentskandidaat van de RCD) spreken voor zich. Tijdens de twee verkiezingen waarin de bevolking zich, zelfs onder de voorwaarden van buitenlandse voogdij, heeft kunnen uitspreken, heeft ze massaal gestemd voor die leiders die in hun ogen de eenheid van het land belichaamden: Lumumba en Kabila.

Bovendien kan het beschikken over één taal of een beperkt aantal etnische groepen niet gelden als criterium voor een natiestaat. Rwanda is een klein land met maar drie etnische groepen: de Twa, de Hutu's en de Tutsi's. De Rwandese staat lijkt misschien goed georganiseerd. Maar op welke manier is de Rwandese staat meer samenhangend dan Congo? In Congo wonen meer dan 400 verschillende etnische groepen en stammen en toch is daar nooit een volkerenmoord geweest zoals in Rwanda, waar in minder dan drie maanden tijd op de meest brutale en gewelddadige manier een achtste van de bevolking werd uitgemoord.

Mills en Herbst schrijven: “De Congolese regering is niet in staat haar eigen grondgebied te controleren. Het resultaat is een van de langdurigste en gewelddadigste oorlogen ter wereld. Ongeveer 4 miljoen do-den tussen 2000 en 2004 – en dat was maar tijdens een episode van de oorlog, waaraan nog steeds geen einde is gekomen. De oorlog bood de verschillende legers de gelegenheid om de burgerbevolking te plunderen, de oorlog vernietigde het transportsysteem, de cultuurinstellingen en de luttele gezondheidsinfrastructuur.”

De vrienden van de agressoren van gisteren schuiven de schuld op de slachtoffers. De oorlog ging niet uit van Kinsjasa, noch werd hij veroorzaakt door een regering die “niet in staat [is] haar eigen grondgebied te controleren”. Het echte motief voor de agressieoorlog was de wil om de nationalist Mzee Kabila, die aan het hoofd stond van de Congolese staat, te liquideren. Het

doel bestond er precies in de nationalistische regering van Mzee te beletten de controle over het Congolese grondgebied te verwerven.

Tot slot doen onze auteurs een oproep aan het Westen om Congo eens en voor altijd te verscheuren door de nationale regering over het hoofd te zien en enkel met lokale machten te onderhandelen, of het nu krijgsheren zijn of niet. Dat is niet minder dan een criminele oproep tot balkanisering en een voortzetting van de oorlog, die reeds aan miljoenen mensen het leven heeft gekost. “Het Westen zou beter prioriteit geven aan het Congolese grondgebied dan aan de Congolese staat. Dat zou bijvoorbeeld betekenen dat buitenlandse regeringen en hulporganisaties samenwerken met diegene die daadwerkelijk de controle heeft over het terrein in plaats van te doen alsof het Kinsjasa is die het land regeert. Zo’n benadering zou inhouden dat men te maken krijgt met een kluwen van gouverneurs, traditionele leiders, oorlogsheren enzovoort, in plaats van het gewoonlijke arsenaal ministers. Maar dat zou tenminste in overeenstemming zijn met wie daadwerkelijk Congo regeert.” En verder: “Gezien de immense menselijke tragedie wordt het tijd dat men zich afvraagt of provincies als Noord- en Zuid-Kivu en Katanga ooit hun situatie kunnen verbeteren zolang ze tot een fictieve Congolese staat behoren.”

De apostelen van een ultraliberaal economisch beleid

De betekenis van het artikel van Herbst en Mills in Foreign Policy mag niet onderschat worden. Dat blijkt uit een ander document van februari 2009: The Lake Kivu Consensus, an agenda for a competitive Africa (De consensus van het Kivumeer, een programma voor een competitief Afrika), uitgegeven door de Brenthurststichting, waarvan Mills directeur is.¹⁶

De tekst werd opgesteld tijdens twee vergaderingen waaraan 56 personaliteiten deelnamen die de finetune uitmaken van een bepaald Amerikaans, Zuid-Afrikaans, Duits en Rwandees zakenmilieu. De eerste vergadering ging door in Como in Italië van 26 tot 29 mei 2008, de tweede in Gisenyi in Rwanda, aan de oever van het Kivumeer, op 15 en 16 december 2008.

Volgens de website van de Konrad Adenauerstichting, een van de organisatoren van die ontmoetingen, hebben Mills en Herbst, de twee apostelen van de balkanisering van de DRC, de basistekst voor de discussie opgesteld.¹⁷ Het resultaat van de twee conferenties was de overeenstemming over de noodzaak in Afrika het oude recept toe te passen van wat de Washingtonconsensus wordt genoemd. Dat wil zeggen: het ultraliberale beleid dat het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank sinds de jaren tachtig onder leiding van de VS prediken.

Onder de 56 personaliteiten die deze Kivumeer-versie van de Washingtonconsensus hebben goedgekeurd, vinden we onder andere:

- Belangrijke vertegenwoordigers van bepaalde leidende Amerikaanse en Britse middens: Mauro De Lorenzo, van het American Enterprise Institute; J. Peter Pham, Afrikaspecialist die dicht aanleunt bij de Republikeinse Partij; Stuart Symington, Amerikaans ambassadeur in Rwanda; Terence McNamee van het prestigieuze Royal United Services Institute. Ook leiders van de Konrad Adenauerstichting van de in Duitsland regerende christen-democratie.
- Patrick Mazimhaka, belangrijk lid van de FPR en rechterarm van Kagame. Hij was tussen juli 2003 en februari 2008 vice-voorzitter van de commissie van de Afrikaanse Unie. Hij nam aan de twee vergaderingen deel als Rwandese vertegenwoordiger van de Brenthurststichting, waarvan Greg Mills directeur is.
- Victor Ngezayo, een zakenman uit de entourage van Kagame, die in het rapport van de VN-experts ervan werd beschuldigd een van de financiers te zijn van de oorlog die de CNDP¹⁸ van Nkunda sinds 2005 had voorbereid. Hij ondertekende het document als “Congolees” zakenman.

- Thomas Nzarimana als vertegenwoordiger van TransAfrica Resources, een mijnonderneming verbonden met De Beers, die volgens haar website onlangs 5 concessies en 2 opties binnenrijfde voor de uitbating van mijnen in Zuid-Kivu (totale oppervlakte: 2.229 vierkante kilometer).¹⁹
- De Rwandese president Kagame nam zelf deel aan de tweede zitting op 14 en 15 december. Dat was dus twee weken nadat hij op 5 december het samenwerkingsakkoord met de DRC had ondertekend.

Kortom: het gaat om een netwerk van republikeins rechts uit de VS, Zuid-Afrikaans rechts rond de familie De Beers, de Duitse christen-democratie en bepaalde figuren van de clan rond Kagame.²⁰

Het document Consensus van het Kivumeer, een programma voor een competitief Afrika geeft richtlijnen voor het te volgen economische beleid met het oog op “een toename van de tewerkstelling en de welvaart” in Afrika. Centraal in die ultraliberale strategie staat de verhoging van de competitiviteit van de Afrikaanse economie. In die context betekent competitief zijn: “de capaciteit hebben om een omgeving te creëren waarin de ondernemingen op rendabele manier goederen en diensten kunnen produceren voor de markt.”

Met andere woorden: een economisch beleid is een goed beleid als het bijdraagt aan de winsten van het privékapitaal. Daarvoor moet de economie geherstructureerd worden in functie van de buitenlandse handel en het aantrekken van investeerders. De sleutelwoorden zijn: “de liberalisering van de markt”, “de uitschakeling van ondoordachte regeringstussenkomsten”, “de staat moet afzien van de macht ten voordele van de markt en de privésector”, “investeren in infrastructuur (in dienst van de investeerders)”.

De wereldcrisis die in 2008 uitbrak in de Amerikaanse financiële sector bewees het totale bankroet van deze ultraliberale theorie. Maar wij willen er hier vooral op wijzen dat de charlatanerie van de auteurs wordt ontmaskerd door de landen die zij zelf naar voor schuiven als voorbeeld van de juistheid van hun ultraliberale dogma's.

Want inderdaad, Mills en Herbst hebben de deelnemers voor hun consensus kunnen winnen op basis van volgende ongerijmdheden:

Mexico zou het bewijs bij uitstek zijn dat een ultraliberaal beleid een land kan omvormen tot “een leefbare democratie met een stabiele munt”. Of nog: Mexico zou “een van de vijftien beste economieën ter wereld” zijn. Enkele feiten en cijfers bewijzen de dwaasheid van deze stelling.

- Dankzij de liberalisering van de markt en de opheffing van de invoerrechten op Amerikaanse landbouwproducten zoals maïs en graan, opgelegd door het Noord-Amerikaanse vrijhandelsakkoord (NAFTA) van 1994, is Mexico de grootste leverancier van arbeidskrachten ter wereld geworden. Ongeveer dertien miljoen Mexicaanse boeren moesten hun grond in de steek laten omdat ze er niet meer konden van leven. Oorzaak: de concurrentie van de Amerikanen, die hun producten tegen zeer lage prijzen op de Mexicaanse markt gooiden. Tussen 2000 en 2006 zijn 3,4 miljoen Mexicanen weggetrokken uit hun land. 25 % van de Mexicaanse gemeenten hebben te maken met ontvolking. Elf miljoen Mexicanen wonen vandaag in de VS, vaak zonder papieren en tewerkgesteld in slecht betaalde jobs.²¹
- Wie heeft er van deze liberalisering geprofiteerd? De rijke Amerikaanse landbouwers uiteraard: van 2001 tot 2006 is de uitvoer naar Mexico gestegen van 3,6 miljard dollar naar 10,8 miljard dollar.
- Minister voor Sociale Ontwikkeling Béatriz Zavala gaf onlangs in de Mexicaanse Senaat toe dat de armoedecijfers van de Mexicaanse bevolking niet zijn verbeterd in vergelijking met de situatie voor de ondertekening van het NAFTA-akkoord. Zij bevestigde dat 47 % van de Mexicanen onder de armoedegrens leven en dat 19 miljoen Mexicanen ook lijden aan

voedselarmoede.²² Tot slot nog dit: nadat de Amerikaanse senaat een protectionistische maatregel tegen Mexico had goedgekeurd, besliste de liberale president Calderón in maart 2009 opnieuw belastingen te heffen op de Amerikaanse invoer ter waarde van 2,4 miljard dollar.²³ Om maar te zeggen dat zelfs de grote aanhangers van de Washingtonconsensus vandaag de degen met elkaar kruisen.

- De liberalisering van de Mexicaanse markt heeft vooral goed gewerkt voor... de drugshandel. De drugshandel is na petroleum de tweede wereldindustrie van de vrije markt. Dit op zich zou de fanatici van die vrije markt al tot nadenken moeten stemmen. Op die vrije markt, waar om het even wat kan verkocht worden en winst kan opleveren voor het kapitaal, wordt een product niet beoordeeld naar zijn gebruikswaarde (wat het waard is voor de verbruikers) maar naar zijn ruilwaarde (wat het opbrengt voor de investeerders). Het is dus geen toeval dat met de liberalisering van de Mexicaanse markt drugs een zeer interessant product zijn geworden. Mexico is de eerste wereldproducent van marihuana, een “kleine” producent van heroïne, transitland voor 90 % van de Colombiaanse cocaïne naar de VS. Het land is afhankelijk geworden van de drugstrafiek. Specialisten schatten dat bijna drie miljoen Mexicanen op een of andere manier winst halen uit de drugstrafiek. Alejandro Gutiérrez, auteur van *Narcotráfico: el gran desafío de Calderón* (Drugstrafiek: de grote uitdaging voor Calderón) schrijft: “Het land bevindt zich in een vergevorderde staat van ontbinding.”²⁴ In de drugsoorlog staan niet alleen de politie en het leger tegenover de drugskartels. Ook de criminele bendes gaan onderling met elkaar in de clinch. Het land glijdt meer en meer af naar een staat van totale oorlog. Ciudad Juárez, een stad met 1,7 miljoen inwoners aan de grens met de VS, is een belegerde stad geworden. Volgens officiële cijfers is het er gevaarlijker dan in Kaboel of Bagdad.

We geven nog twee andere voorbeelden van het grote succes van het ultraliberale beleid van de fameuze Washingtonconsensus: El Salvador en Georgië. Jammer genoeg voor de auteurs van de tekst van de Gisenyiconsensus heeft de ultraliberale regering van El Salvador zopas de verkiezingen verloren, nauwelijks een paar weken na de publicatie van hun document. En in Georgië klampt president Saakachvili zich steeds wanhopiger vast aan de macht, naarmate de oppositie groeit en in de straten van de hoofdstad betoogt om zijn ontslag te eisen.

Ten slotte komen deze aanbidders van de vrije markt nog af met het voorbeeld van Vietnam, dat nota bene wordt geleid door communisten. Maar ze willen immers dat we denken: “Als ook de communisten dit beleid in de praktijk brengen, ja, dan...” En zo bevestigt hun tekst dat Vietnam, door toepassing van de door het ultraliberale beleid geïnspireerde hervormingen “in de voorbije tien jaar gemiddeld een belangrijke economische groei van 7,5 % per jaar heeft gerealiseerd”.

Het volstaat te verwijzen naar een artikel in het tijdschrift *Foreign Policy* (hetzelfde dat ook het anti-Congolese artikel van Mills en Herbst publiceerde): “Vietnam heeft, net als China, de productie kunnen vermeerderen door de richtlijnen van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds – ook de ‘Washingtonconsensus’ genoemd – naast zich neer te leggen. ... De staat blijft er een belangrijke rol spelen. In feite is de industriële sector, die eigendom is van de staat, in de laatste tien jaar van de hervorming gegroeid en hij bereikte 47 % in 1997. Vietnam heeft niet alleen een belangrijke industriële sector in staatshanden gehouden, maar ook de liberalisering van het kapitaal geweigerd en de liberalisering van de handel op een zeer voorzichtige manier aangepakt.”²⁵

Deelname aan de ontmoetingen in Como en aan de oever van het Kivumeer in Rwanda betekent niet dat men automatisch akkoord gaat met het openlijk anti-Congolese standpunt van Mills en Herbst.

Maar Kagame's rechterhand Mazimhaka heeft het document ondertekend als lid van dezelfde stichting waarvan Mills directeur is. Men zou de Rwandese president bijgevolg de vraag kunnen stellen of hij werkelijk de soevereiniteit en de legitimiteit eerbiedigt van de buurstaat waarmee hij opnieuw diplomatieke betrekkingen heeft aangeknoopt en of hij zich bijgevolg al dan niet distantieert van het uitdagende anti-Congolese discours van de heren Mills en Herbst.

Mei 2009

Tony Busselen (busselen(at)skynet.be) is verantwoordelijke voor de international rubriek in het weekblad Solidair. In 2006-2007 verbleef hij gedurende een jaar in Kinsjasa.

Noten

1. Balkanisering: het uiteenvallen van veelvolkerenstaten in kleine natiestaten, die elkaar vaak vijandig gezind zijn. Het begrip stamt uit het begin van de 20^e eeuw toen het Osmaanse rijk bij de Balkanoorlogen uiteen viel. Het begrip werd aan het eind van de 20^e eeuw nieuw leven ingeblazen door de oorlogen in Joegoslavië toen de veelvolkerenstaat Joegoslavië uiteenviel in etnisch meer homogene staten.

2. Mai Mai: lokale Congolese milities die zich tijdens de agressieoorlog van Rwanda en Oeganda tegen de DRC (1998) spontaan omvormden tot zelfverdedigingskrachten.

3. FDLR: Forces Démocratiques de Libération du Rwanda (Democratische bevrijdingsstrijdkrachten van Rwanda). Rwandese rebellen, gewapend en omkaderd door antitutsiideologen van de genocide, die zich na de volkerenmoord en hun nederlaag in 1994 in Congo hebben teruggetrokken.

4. Banyarwanda: hun taal is het Kinyarwanda, de taal van Rwanda. Zoals overal in Afrika bevinden zich aan beide zijden van de grens identieke etnische groepen.

5. Le Soir, 7 maart 2009.

6. Zijn lid van de Southern African Development Community (SADC): Angola, Botswana, de Democratische Republiek Congo, Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambique, Namibië, de Seychellen, Zuid-Afrika, Swaziland, Tanzania, Zambia en Zimbabwe. Madagaskar werd geschorst na de machtsgreep van Andry Rajoelina. Toen de SADC dreigde met sancties als Madagaskar de democratisch gekozen president Marc Ravalamanana niet spoedig in zijn functie zou herstellen, zegde Rajoelina het samenwerkingsverband gewoon op.

7. FARDC: Forces Armées de la République Démocratique du Congo, het Congolese leger.

8 L'Avenir, 15 november 2008.

9. MONUC: Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo, de VN-vredesmissie in Congo.

10. The New York Times, 3 april 2008.

11. Somaliseren: in 1991 wierpen rebellen het bewind in Somalië omver. Vijandige clans vochten er om de macht en het land werd opgedeeld in tientallen koninkrijkes. Sindsdien betekent de somaliseren van een gebied "het verdelen van een gebied in kleine stukken zodat de lokale krijgsheren het deelgebied gemakkelijk kunnen controleren en manipuleren". Ook

andere Afrikaanse landen hebben te kampen met somalisering, bijvoorbeeld Liberia en het oosten van Congo.

[<http://taaltelefoon.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=88>]

12. http://www.foreignpolicy.com/story.php?story_id=4763.

13. Op de website van Team Rwanda wordt Mills voorgesteld als raadgever van president Kagame. Zie hiervoor: <http://projectrwanda.org/team/team-rwanda-goes-trekking>.

14. De Beers: groot Zuid-Afrikaans diamantbedrijf dat zo goed als het monopolie op diamantbezit

15. RCD: Rassemblement Congolais pour la Démocratie, rebellenbeweging, gevormd na het begin van de agressieoorlog door de collaborateurs aan de pro-Rwandese agressie.

16. http://www.thebrenthurstfoundation.org/Files/Brenthurst_Commissioned_Reports/BD0902_Lake_Kivu_English.pdf.

17. http://www.kas.de/proj/home/events/83/1/year-2008/month-5/veranstaltung_id31197/index_print.html.

18. CNDP: Congrès National pour la Défense du Peuple, de rebellengroep van Laurent Nkunda.

19. http://www.transafrikaresources.com/pe/dc_p.asp.

20. Een studie van de ondertekenaars is leerrijk. Een voorbeeld: een zekere Martin Kimani ondertekent in Kivu de tekst in naam van de The East African, een Keniaans dagblad. Maar diezelfde Kimani werd op de eerste vergadering in Italië voorgesteld als een “raadgever voor antiterrorisme” in het kader van het programma van het Amerikaanse leger in Ethiopië, beter bekend als ICPAT (IGAD Capacity Building Program Against Terrorism – IGAD = Intergovernmental Authority on Development met als leden Djibouti, Ethiopië, Soedan, Kenia, Somalië en Oeganda). Hij is dus een door het Amerikaanse leger betaalde en gevormde agent.

21. Alfonso Moro: “Mexico: in afwachting van het economisch mirakel”, 13 juli 2007. Zie: <http://risal.collectifs.net/spip.php?article2286>.

22. Ibidem.

23. <http://www.forbes.com/2009/03/19/us-mexico-trade-opinions-contributors-trucks.html>.

24. Alejandro Gutiérrez, Le narcotrafic, le grand défi de Calderón, uitg. Temas de Hoy, Mexico, 2007. 25 “Vietnam: The Changing Faces of Reform”, in Foreign Policy, 28 december 2006.